

Ängsmarker på finnbosättningar innehåller ofta mycket stenar lagda i rösen och murar. På hackslätten, själva ängsmarken som slogs med lie, fanns det ändå många stenar kvar bland ängsväxterna.

FOTO: PER LARSSON

Sexfläckig bastardsvärmare hette tidigare allmän bastardsvärmare. I dag är den dock inte allmän längre även om den finns utbredd över södra Sverige.

Vaxskivlingar i ängsmark visar ofta upp en enastående färgprakt. Många arter har också karakteristiska lukter, båda behagliga och illaluktande.

Norra delen av Arvika kommun omfattar Finnskogen där det finns många platser som ursprungligen tagits upp av svedjefinnar för många hundra år sedan. Dessa ställen ligger långt från odlade dalgångsbygder och ofta i höjdlägen där finnarna röjde mark i den steniga moränen. Eftersom dessa gårdar inte kunde rationaliseras vid jordbrukets modernisering så hade de kvar en småskalig, ålderdomlig struktur med gamla brukningsmetoder långt in på 1900-talet. Idag är huvuddelen av dessa platser sedan länge obrukade och åkrar och ängar är igenväxta med skog. Några få har dock bevarats in i modern tid.

Sommarängen snart en raritet

SOMMARÄNGEN

En av dessa bevarade gårdar är Nedre Lafallhöjden väster om Fredros i norra Gunnarskog. Gården brukades till slutet av 1960-talet och efter en tid av igenväxning restaurerades markerna av ideella krafter i Gunnarskogs hembygdsförening.

Från 1990 har ängsmarkerna lieslagits årligen efter en inledande period av röjning. I dag är de hävdade markerna mycket väl-skötta och Lafallhöjden är en av de finaste och artrikaste slätterängarna i Värmland. Kring gården har också en del nya gärdsgårdar rests och förutom slätter har det även odlats lin, svedjeråg och rovor.

Ängsmarkernas hävd gör att dominant växter inte kan ta över och skapar en artrikedom som ger ett mycket vackert intryck i blomningstid. Det brukar vara som rikast blomning efter midsommar och i början av juli. Slätter sker i allmänhet i skiftet juli-augusti.

Sällsynta arter

Det finns en rad arter i ängen som tidigare var vanliga när det fanns mycket ängsmarker i hela området. I dag är flertalet av dessa mer eller mindre sällsynta. Den kanske mest typiska arten är fältgentiana som finns i både en tidigblommande och en senblommande form där båda dessa finns på Lafallhöjden. Den förstnämnda, som blommar redan i juni, växer ofta torrare än den senare som blommar i senare delen av juli. Andra typiska arter på ängen som idag blivit ovanliga är orkidéerna brudsporre och tvåblad samt slättergubbe och slätterfibbla. Här finns också jungfrulin, med både blå och rödvioletta former, på en av sina nordligaste lokaler i Värmland.

Det finns också många vanliga arter som ändå gynnas av slätter och här blir extra talrika, till exempel orkidén Jungfru Marie nycklar samt brudborste och ormrot.

Rikt insektsliv

Artrikedomen bland växter gör att det också finns ett rikt insektsliv med bland annat många olika fjärilsarter. Över ängsmarkerna flyger bl.a. brun gräsfjäril, Värmlands landskapsfjäril, under juni månad. ▶

▶ Brun gräsfjäril är mycket ovanlig i större delen av Sverige men är vanligast i sitt utbredningsområde i västra Värmland.

Det finns också gott om bastardsvärmare som flyger under senare delen av juli, båda arterna som finns i Värmland. Även allmän metallvingesvärmare är talrikt förekommande. Alla dessa arter är rödlistade men det finns också andra ovanligare arter som till exempel slättergräsfjäril. Och så finns det förstås en mängd andra arter av både dagfjärilar och andra grupper som mätare.

Svåra att finna

Även på hösten, efter slättern, kan ett besök vara givande. Här finns nämligen också en mycket rik svampflora med många arter knutna till hävdade ängsmarker. En rad vaxskivlingar finns här, bland annat den färggranna scharlakansröda vaxskivlingen. Dessa arter kan dock vara lite svåra att finna eftersom de liksom svampar i övrigt varierar kraftigt i förekomst från år till år. Ett år då de är rikliga är dock väl värt ett besök då det finns fruktkroppar i många olika färger spridda i gräsmarkerna.

För att komma till Lafallhöjden åker man från Arvika norrut på vägen från Gunnarskog mot Gräsmark, förbi Treskog till Fredros, ta till vänster mot Tväl-len och efter någon kilometer till vänster igen mot Bortan, efter fyra och en halv kilometer leder en liten grusväg in till höger upp till gården. Det går också att åka på västra sidan av sjön Stor-Treen från Treskog och ta till höger efter fem kilometer så är man strax vid uppfartsvägen till Lafallhöjden. Det finns parkeringsplatser strax nedanför gården. Koordinater för gården är 6650075-1320590 (RT90). Avståndet från Arvika är cirka 40 kilometer.

PER LARSSON

FAKTA

Mest stråväxter

Äng, vegetation bildad huvudsakligen av stråväxter, främst gräs, samt örter; ängen är inte torvbildande. Träd och buskar finns ibland men då glest på grund av ängsbrukets åtgärder. Bortsett från ängar ovanför skogsgränsen i fjällen samt strandängar och troligen vissa branter och hållmarker är de nordiska ängarna inte naturliga utan skapade av människan och betesdjuren. De är därför på väg att försvinna ur landskapet genom igenbuskning, vilket så småningom leder till någon form av skog. Man skiljer mellan torrängar, medelfuktiga ängar (fastmarksängar, hårdvallsängar) och fuktängar (sänkängar, sidvallsängar) samt i övergången till myr också kärrängar.

Torrängar är vanligen humusfattiga och lågproduktiva, med ofta djupt rotad växtlighet. Medelfuktiga ängsmarker har i regel näringsrika mulljordar och relativt hög produktion. Fuktängarnas mull är humusrik, och produktionen av växter är mestadels hög.

Många ängar, i synnerhet på kalkrik mark, är för nordiska förhållanden mycket artrika och kan hysa mer än 45 högre växtarter på en liten yta.

Artrikedomen står inte i proportion till produktiviteten utan avtar snarare vid mycket hög biomassa, liksom också vid både gödsling och igenväxning.

Fältgentianans violetta blommor har fyra kronbladsflikar till skillnad från ängsgentiana som har fem sådana. Båda växer i ängsmark men i Värmland finns endast fältgentiana utanför Bergslagen.